

რეზიუმე

Summary

თემაში “კომერციული ბანკების ფინანსური მდგომარეობის შეფასება” განხილულია კომერციული ბანკების კაპიტალის და აქტივების, ასევე ბანკის ლიკვიდობისა და მოგების შეფასების კრიტერიუმები.

ლიკვიდობა წარმოადგენს ბანკის უნარს, აიტანოს ვალდებულებების შემცირება და უზრუნველყოს აქტივების ზრდა. ბანკს გააჩნია ადექვატური ლიკვიდობა, თუ მას შეუძლია სწრაფად და მისაღებ ფასებში, აქტივების კონცენტრაციის ან ვალდებულებების გაზრდის საშუალებით, მოიპოვოს აუცილებელი სახსრები. ბანკს უნდა ჰქონდეს საკმარისი ლიკვიდობა, რათა მან შეძლოს უზრუნველყოს თავის ბალანსში ყველა მოულოდნელი ცვლილება და მოიპოვოს განვითარებისათვის აუცილებელი სახსრები. ლიკვიდობის საფასური დამოკიდებულია ბაზრის პირობებზე და ამ პირობებში მისაღები რისკის დონეზე.

ბანკების სამეურნეო საქმიანობის მთავარი მიზანი მოგების მიღებაა. ბანკის უნარი, გამოიმუშავოს წმინდა მოგება, წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომელიც განსაზღვრავს ბანკებისადმი ნდობის მოპოვებას, მისი ოპერაციების გაფართოვებას და შესაბამისად კაპიტალის ზრდას. ბანკების საფინანსო საქმიანობის ანალიზი მოგების შეფასებასაც გულისხმობს. მოგების შეფასება შემდეგ ძირითად პროცედურებს მოიცავს: წმინდა მოგების ანალიზისათვის ჩატარებული შემოწმების მიზნების განსაზღვრა, იმის დადგენა, თუ რამდენად საკმარისია დაბეგვრის მერე წმინდა მოგება ბანკის ოპერაციების ჩატარებისათვის, კაპიტალის ზრდისათვის, შესაძლო დანაკარგების რეზერვის შესაქმნელად, ფონდებში ანარიცხებისათვის, აქციონერთა დივიდენდებისათვის. მოგების ანალიზისას დგინდება აგრეთვე აქტივების ხარისხი, ლიკვიდობის, ვალდებულებების მართვის და კაპიტალის შემოწმების შედეგების შეჯამება და მათი კავშირი მოგებასთან.

The topics “On financial state of commercial banks” considers capital and assets of the bank as well as its illquidity and profit evaluation.

Liquidity is ability of the bank to stand reduction of obligations and provision of asset growth. The bank has an adequate liquidity in case it can find obligatory sources fast and at available prices by means of concentration of assets or increase of obligations. The bank should have sufficient liquidity in order to be able to secure all unexpected changes in its balance and find funds necessary for development. The price of liquidity depends on market terms and on the level of risk level available in such terms. Besides there should be taken into account the fact whether the bank management and chosen strategical directions correspond to situation of the financial market.

The main purpose of bank activities is gaining profit. Ability of the bank to earn net profit is the most important factor that determines confidence in bank, broadening of its operations and increasing of corresponding capital. Analyze of financial activities of banks means also evaluation of profit.

Evaluation of profit includes the following main procedures: determination of purposes of inspection carried out for analyzing net profit, ascertainment whether the profit remained after taxation is sufficient for carrying out bank operations, increasing capitals, creation of reserve funds for possible losses, payments to funds, share dividends. During income analyzes there is determined also the quality of assets, determination of liquidity, management of obligations and results of capital inspection as well as their connection with profit.

*****

კომერციული ბანკები დამოუკიდებელი სამეურნეო სუბიექტებია. ისინი აწარმოებენ და რეალიზაციას უკეთებენ საფინანსო მომსახურებას კომერციული ანგარიშისათვის პრინციპებზე დაყრდნობით. ესენია: შემოსავლიანობის, იაფად ყიდვისა და ძვირად გაყიდვის, კლიენტებთან პარტნიორული ურთიერთობების და კონკურენციის პრინციპები. კომერციული ბანკები მნიშვნელოვან ფუნქციებს ასრულებენ ეროვნულ ეკონომიკაში. ესენია სამეურნეო სუბიექტების დაკრედიტება, საკრედიტო ფულის გამოშვება ეკონომიკაში, ანგარიშსწორებისა და გადასახდელების განხორციელება, კონსულტაციები, ეკონომიკური და ფინანსური ინფორმაციების წარდგენა და მაინც, კომერციული ბანკების საქმიანობის მთავარი მიმართულება დროებით თავისუფალი ფულად სახსრების მობილიზაცია და მათი კა-

პიტალად გადაქცევა.

კომერციული ბანკებს საკმაოდ მკაცრ კონკურენტულ გარემოში უხდებოდათ მუშაობა. ამიტომ ბოლო პერიოდში ადგილი აქვს მათი უნივერსალიზაციის და ამავდროულად სპეციალიზაციის ურთიერთ-გამომრიცხავ პროცესს. ბანკების სპეციალიზაცია აძლიერებს მათი საქმიანობის უნივერსალიზაციის ტენდენციას.

თანამედროვე კომერციული ბანკები კლიენტების მომსახურების მრავალრიცხოვან ოპერაციებს ასრულებენ და შესაბამისად სოლიდურ შემოსავლებსაც ღებულობენ. 90-იანი წლებისათვის საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლასთან დაკავშირებით განხორციელდა ახალი ტიპის, დამოუკიდებელი ქვეყნისათვის შესატყვისი საბანკო სისტემის ჩამოყალიბება. ეს იყო საკმაოდ რთული, წინააღმდეგობრივი პროცესი, რომელიც საკმაოდ მწვავედ და ხშირად შეცდომების ფონზე წარიმართა. 1995 წლიდან მოყოლებული სიტუაციის გაჯანსაღების ტენდენცია გამოიკვეთა. მოხდა საბანკო კანონმდებლობის მონესრიგება, მიღებული იქნა კანონები ეროვნული და კომერციული ბანკების შესახებ. უცხოეთის გამოცდილებით გათვალისწინებით და საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების აქტიური მხარდაჭერით ქვეყანაში ჩამოყალიბდა ორიარუსიანი საბანკო სისტემა. ეროვნული ბანკი არის ბანკების ბანკი, რომელიც ახორციელებს ქვეყანაში ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის შემუშავებას და უშუალოდ ხელმძღვანელობს კომერციული ბანკების საქმიანობას; ახდენს მათ ლიცენზირებას და ზედამხედველობას.

თავდაპირველად 1991-1994 წლებში კომერციული ბანკების რიცხვი სწრაფად გაიზარდა. 1995 წლისათვის ამ მაჩვენებელმა 290-ს მიაღწია. ცხადია, ეს არ შეესაბამებოდა ქვეყნის ეკონომიკურ მოთხოვნებს. მომდევნო პერიოდში, საბანკო კანონმდებლობის დახვეწის შედეგად ხდებოდა მათი გაერთიანება, დახურვა ანდა უბრალოდ ლიცენზირების ჩამორთმევა. დღეისათვის საქართველოში ფუნქციონირებს 21 კომერციული ბანკი, მათგან 13-ში მნიშვნელოვანწილად წარმოდგენილია უცხოური კაპიტალი.

კომერციული ბანკების ეფექტიანი სამეურნეო ფუნქციონირება მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული მათ საკრედიტო პოტენციალზე. საკრედიტო პოტენციალი ეს არის ბანკში მობილიზებული ფულადი სახსრების დაკრედიტებისათვის ან სხვა საბანკო ოპერაციებისათვის გამოყენების ეკონომიკურად დასაბუთებული საზღვრები.

კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალი ასახავს ბანკში მობილიზებული სახსრების სიდიდესა და ლიკვიდობის რეზერვის სიდიდეს შორის სხვაობას. საკრედიტო პოტენციალის სიდიდეზე გავლენას ახდენს ბანკში მობილიზებული სახსრების საერთო ოდენობა, ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი აუცილებელი რეზერვების დონე, მისი გამოყენების რეჟიმი, ბანკის ვალდებულებების სტრუქტურა.

ბანკის საკრედიტო პოტენციალი ეფექტურად

გამოიყენება მაშინ, თუ ერთდროულად: უზრუნველყოფილია ლიკვიდობის აუცილებელი მინიმუმი, საკრედიტო პოტენციალის მთელი ერთობლიობა გამოიყენება და საკრედიტო პოტენციაზე მიიღწევა მაქსიმალურად მაღალი მოგება.

კომერციული ბანკების, როგორც სამეურნეო სუბიექტების ფუნქციონირების შეფასება მისი მუშაობის ეფექტიანობის შეფასებასაც გულისხმობს. ბანკი კომერციულ სანაწილებზე ფუნქციონირებს, რაც იმაში გამოიხატება, რომ მან უნდა დაფაროს ყველა ის ხარჯი, რაც მის სამეურნეო საქმიანობასთანაა დაკავშირებული და მიიღოს მოგება. ბანკის საქმიანობის ეფექტიანობის მაჩვენებელთა შეფასება საკმაოდ რთულია, რომელიც სპეციალურად შემუშავებული მეთოდის საფუძველზე ხორციელდება. საქართველოს კომერციული ბანკების მუშაობის ეფექტიანობის შეფასება ხდება ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავებული მეთოდის საფუძველზე, რომელიც მოცემულია ბანკის პრეზიდენტის 2001 წლის 10 აპრილის №95 ბრძანებაში „კომერციული ბანკების საქმიანობის ზედამხედველობისა და რეგულირების შესახებ“. აქ მოტანილია შეფარდებითი მაჩვენებლების მთელი სისტემა (თხუთმეტამდე კოეფიციენტი), რომლის მეშვეობით ხორციელდება კომერციული ბანკების მუშაობის ეფექტიანობის შეფასება. ეროვნული ბანკი აწესებს თვითოეული ამ კოეფიციენტის ნორმატივს, რომლის დაცვაც ბანკისათვის აუცილებლობას წარმოადგენს.

კომერციული ბანკების ფინანსური მდგომარეობის ანალიზი თავისთავად გულისხმობს მისი კაპიტალის შეფასებას. ბანკის კაპიტალი წარმოადგენს საბანკო საქმიანობის განხორციელების და მისი სტაბილური ზრდის, ბანკის საიმედოობის და მდგრადობის უზრუნველყოფის ძირითად ბაზას.

კაპიტალის სიდიდე განსაზღვრავს ბანკის გადახდისუნარიანობას, ამიტომ ბანკის ფუნქციონირების უპირველესი მიზანია შეინარჩუნოს საკმარისი კაპიტალი და შესაბამისად თავიდან აიცილოს გადახდის-უნარიანობის წარმოქმნის შესაძლებლობა, წმინდა საბუღალტრო თვალსაზრისით ბანკის კაპიტალი არის სხვაობა მის აქტივებსა და ვალდებულებებს შორის. კომერციული ბანკების კაპიტალის შეფასება გულისხმობს კაპიტალის პოლიტიკის, დივიდენდების პოლიტიკის, კაპიტალის ანგარიშების სისწორის განსაზღვრის, კაპიტალის ადექვატურობის შეფასებას, რის შემდეგაც შესაძლებელი ხდება კაპიტალის რეიტინგის განსაზღვრა. ბანკის კაპიტალის რეიტინგი განისაზღვრება 1-დან 5 ბალიანი სისტემით. პირველი დამაკმაყოფილებელ კაპიტალდ-მდგომარეობას განსაზღვრავს. ბოლო — მეხუთე კი მის კრიტიკულ მდგომარეობაზე მეტყველებს. ბანკის მენეჯმენტის ძირითადი მიზანი და ამოცანაა შეინარჩუნოს პირველი რეიტინგის შესაფერისი საბანკო კაპიტალი.

ბანკის ფინანსური მდგომარეობის შემოწმება გულისხმობს ლიკვიდობისა და მოგების შეფასებასაც. ლიკვიდობა წარმოადგენს ბანკის უნარს

აიტანოს ვალდებულებების შემცირება და უზრუნველყოს აქტივების ზრდა. ნორმალური ლიკვიდობის პირობებში ბანკს შეუძლია სწრაფად და მისაღებ ფასებში, აქტივების კონცენტრაციის ან ვალდებულებების გაზრდის საშუალებით მოიპოვოს აუცილებელი სახსრები. კომერციული ბანკების ლიკვიდობის შეფასებისათვის აუცილებელია რიგი პროცედურების ჩატარება. მათგან აღსანიშნავია: ლიკვიდობის პოლიტიკის და მენეჯმენტის, საინფორმაციო სისტემის, ლიკვიდობის ადექვატურობის, საპროცენტო განაკვეთის რისკის მართვის პოლიტიკის, საპროცენტო განაკვეთის რისკის მართვის ადექვატურობის, მენეჯმენტის, ფასების გაანგარიშების, ჰეჯინგური ოპერაციების, საანაგრიშგებო მექანიზმების ადექვატურობის შეფასება. საბოლოოდ ხდება ბანკის აქტივების (პასივების) მართვისათვის ლიკვიდობის რეიტინგის მინიჭება. საქართველოს ეროვნული ბანკის მეთოდური რეკომენდაციებით კომერციული ბანკის ლიკვიდობის რეიტინგი განსაზღვრება 1-დან 5-მდე ნიშნულით. ბანკის ლიკვიდობა რეიტინგით 1 ნიშნავს რომ მისი ლიკვიდობის დონე დამაკმაყოფილებელია, ხოლო რეიტინგი 5 ლიკვიდობის კრიტიკული მდგომარეობის მიმანიშნებელია.

ბანკების სამეურნეო საქმიანობის მთავარი მიზანი მოგების მიღებაა. ბანკის უნარი, გამოიმუშავოს წმინდა მოგება, წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომელიც განსაზღვრავს ბანკებისადმი ნდობის მოპოვებას, მისი ოპერაციების გაფართოვებას და შესაბამისად კაპიტალის ზრდას. ბანკების საფინანსო საქმიანობის ანალიზი მოგების შეფასებასაც გულისხმობს. მოგების შეფასება შემდეგ ძირითად პროცედურებს მოიცავს: წმინდა მოგების ანალიზისათვის ჩატარებული შემოწმების მიზნებ ის განსაზღვრა, იმის დადგენა, თუ რამდენად საკმარისია დაბეგვრის მერე წმინდა მოგება ბანკის ოპერაციების ჩატარებისათვის, კაპიტალის ზრდისათვის, შესაძლო დანაკარგების რეზერვის შესაქმნელად, ფონდებში ანარიცხებისათვის, აქციონერთა დივიდენდებისათვის. მოგების ანალიზისას დგინდება აგრეთვე აქტივების ხარისხი, ლიკვიდობის, ვალდებულებების მართვის და კაპიტალის შემოწმების შედეგების შეჯამება და მათი კაშვირი მოგებასთან.

ბანკის მოგების საფუძვლიანი გაანალიზება ბანკების ეფექტიანი ფუნქციონირების აუცილებელი პირობა და მისი სამეურნეო საქმიანობის წარმატების საწინდარია.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბასილაია კ., ლიპარტია ზ., — ფინანსური კონტროლი; სახელმძღვანელო, თბილისი, გამომც. „უნივერსალი“, 2012;
2. ბურდიაშვილი რ., — ბუღალტრული აღირცხვა ბანკებში. — თბილისი, გამ—ბა „პოლიგრაფისტი“, 2013;
3. ბერიძე რ. — საბანკო მენეჯმენტი (სახელმძღვანელო) — თბილისი, გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2007;
4. ელიავა ლ. — საბანკო კრიზისების პროგნოზირება, გამომცემლობა „დარგები“, 2013;
5. პაპავა ვ. — „პოსტვარდისფერი“ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ძირითადი გამოწვევები. საქ. სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთერთობათა კვლევის ფონდი. თბ., 2013;
6. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს ეროვნული ბანკის საქმიანობის შესახებ“;
7. ქოქიაური ლ. — საბანკო საქმიანობის საფუძვლები, ტ. I-II. - თბილისი, სტუ—ს გამომცემლობა — 2010;
8. Thomas Liaw K. – The Business of Investment Banking: A comprehensive overview, - third edition, published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2011;
9. Банки и банковское дело. Краткий курс: Учеб. пособие/Под ред. д.э.н., проф. И.Т. Балабанова. СПб: Питер, 2002.

